

Budaörs a török korban

1526-ban Mohácsnál elbukott a középkori Magyarország. A szultán a győztes csata után háborítatlanul vonult a főváros felé seregeivel. Itt táborozva rövid időre dülő, fosztogató, főleg szpáhi rajokat küldött a környékre, a lakosság megfélemlítésére, a több helyen mutatkozó helyi ellenállás letörésére. Ekkor éri környékünket az első támadás török részről.

Mint az irásokban fennmaradt Csik és Felkeszi helységekben kilenc köznemes és családját irtották ki a portyázó martalócok.

1541-ben a török végleg bevonult Budára, és azonnal megkezdte a meghódított területek megszervezését. Ekkor alakult a budai szandzsák, melyhez a jelenlegi Budaörs területe is tartozott. Ebben az időben városunk mai határain belül négy önálló község létéről van tudomásunk: Örsről, Csikről, Horhírről és Bobaldról. A török adóösszeírások bő anyagot szolgáltatnak a korra vonatkozóan.

A budai szandzsákot 1546-ban, 1559-ben, 1562-ben, 1570-ben, 1580-ban, 1590-ben és 1613-ban írták össze. (E hét összeírás közül az 1570-es és az 1613-as nem maradt fenn.)

Bobald: Az 1559. évi összeírás tartotta fenn emlékét ennek a minden valószínűség szerint kora Árpád-kori településnek. Történetéről más adatot nem ismerünk. Csupán annyit sejtünk, hogy a község a Törökugráto környékén terült el. A Pest Megyei Múzeum régészei a lakótelepen lévő új sportpálya alatt kora középkori település nyomait tárták fel. A helység a török kor legelején néptelenedhetett el. 1559-ben Ahmed Herszek timár-birtoka volt (timár-birtok: évi 20 000 akcsénál kevesebbet jövedelmező szolgálati birtok). Jövedelmét mindössze 302 akcséra becsülték.

1562-ben Durak és Ali aga timár-birtokához tartozott. Mindkét esetben rájuk (paraszток) nélkül került össze-

írásra. Jövedelme búzából és más kevert gabonából, valamint szénából származott.

Horhi: A középkorban virágzó község már a török hódoltság legelején lakatlanná vált. 1546-ban már rájuk nélkül lett összeírva. Ezután valamennyi esetben ez az adat szerepel. Kis jövedelmű timár-birtok, egy esetben 1500 akcse jövedelemmel, a többi alkalommal ennél jóval kevesebbel. Jövedelme akár csak Bobaldról búzából, kevert gabonából és szénából tevődött össze.

Csik: 1546-ban mint pusztát írták össze. Az összeírás befejezése után, amikor a török megkezdte a birtokok kiosztását, lakói hirtelen előkerültek. Így aztán bár először 100 akcse jövedelmű pusztaként jegyezték be, utólag mégis 3800 akcse jövedelmű faluként adták oda haszonéleveletre. A felvirágzás azonban rövid életű volt, mert három év múlva ugyan még szép számmal tudtak itt összeírni lakosokat, de Csik falu a későbbiekben az összeírások szerint lakott helyként többé nem szerepelt. Átmeneti pusztulása 1546-ban következett be, amikor dülő tatár hadak portyáztak a környéken. Ekkor vált lakatlanná a megyében Vácrév, Torda Bolgárfalu és Várad is. Újabb írásos adat Csikra vonatkozóan a budai szandzsák 1633. március 11-e és 1634. február 27-e között készült fejadó összeírásában található, ahol mint Csik falu (Cse-csin) 3 adófizető lakossággal már újra szerepel. Jövedelme 3800, 2284 májód 5705 akcse volt. Ez búzából, borból, kenderből, kevert takarmánynövényekből, valamint méhtartásból eredt. 1546-ban timár-birtok, haszonélevelezője Ibrahim csaus. 1559-en és 1562-ben szultáni hász birtok. Az összeírtak száma 1559-ben 32, 1562-ben 22 fő volt.

Örs: 1541-től 1596-ig folyamatosan lakott hely volt. 1546-ban Kőrös Györ-

gyöt, Csemőd Andrást és Ödön Tomást irták össze. Az 1559. évi adatok szerint mindhárman meghaltak, és egyetlen fiuk sem maradt. 1559-ben azonban már 36 beköltözött családfőt, 26 nőtlen fiút és egy nőtlen testvért vettek nyilvántartásba.

Jövedelmei főleg – akár csak Csik falu esetében – a szőlőből és az ebből készített borból származtak. 1562-ben, mikor a szőlők nagyrésze nem volt megművelve 100 000 liter bort termeltek. Ezenkívül jelentős volt az irások alapján a búza, a kevert (egyéb) gabonatermelés. Foglalkoztak lennel, vörös- és fokhagymával, de fizettek vágóhídi illetéket is. A méhek tartása is szépen jövedelmezett. Az apróállomány saját fogyasztásukat bőven biztosította. Jövedelmei a környező településekkel összehasonlítva a legmagasabbak voltak, köszönhetően a nagyarányú szőlőtermesztésnek. 1546-ban Szinán Bajraktár csaus birtoka volt, és csupán 2000 akcse jövedelmet hozott. Ezután azonban 1559-ben már 49 336 akcse, 1580-ban 40 000 akcse, 1590-ben ugyancsak 40 000 akcse. A hatalmas jövedelem miatt Örs ekkor már folyamatosan a budai pasák birtoka volt.

1596. április 6-án éjjel telepítette ki Pálffy Miklós esztergomi várkapitány a lakosságot Esztergom és Érsekújvár közé. 1608-ban az örsiek visszatértek ugyan a kitelepítésből, de írásos adat nem maradt arra vonatkozóan, hogy a korábbi falujukba vagy esetleg más helyre költöztek volna.

Érdemes még megemlíteni, hogy a hódoltsági településeknél szokásban volt a kettős adóztatás. Török uraink kívül Örs adózott a komáromi várnak is. Egy 1592-es összeírás szerint Szent György-napkor 16 forintot, Szent Mihály-napkor 16 forintot és egy török szőnyeget voltak kötelesek beszállítani az örsiek Komáromba.

Filipszky István